Si moritur accusatus, vel accusator appellatione pendente, finitur instantia etiam quoad bona.

6. Idem A. Juliano.

SI quis cum capitali [1] pœna, vel deportatione damnatus esset, appellatione [2] interposita, & in suspenso constituta, fati diem functus est, crimen morte finitum est. Idem observatur, & si accusator [3] pendente appellationis tempore ultimum diem obiisset. Sin autem relegationis pœnam sustinuit, & in parte bonorum damnatus appellatione usus est, etiam post mortem ejus nihilominus appellationis ratio examinabitur: cum desideretur, utrum valeat necne particularis publicatio. PP. 6. Kal. Aug. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

TIT. VII.

SI [4] QUIS IMPERATORI [5] MALEDIXERIT.

Ex levitate, vel insania maledicens Principi, non punitur, sed si per injuriam, Principis est æstimatio, utrum, & qualiter puniatur, quod facit ex causis, & personis. Bald.

1. Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. Rufino P. P.

SI [6] quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo, petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessanda, ac temulentia [7] turbulentus obtrectator *temporum* [*nostrorum*] fuerit; eum pœnæ nolumus subjugari, neque durum aliquid, nec asperum [volumus] sustinere: quoniam si [8] id ex *levitate* [9] processerit, contemnendum est: si ex *insania* [10], miseratione dignissimum: si ab *injuria*, remittendum [11]. Unde, integris omnibus, hoc ad nostram scientiam referatur, ut ex personis hominum dicta pensemus, & utrum prætermitti, an exquiri debeant, censeamus. Dat. 6. Id. Aug. *Constantinop.* THEOD. A. III. & ABUNDANTIO CONSS. 393.

TIT. VIII.

AD LEGEM JULIAM MAJESTATIS [12].

Si Judex contra constitutiones pronunciasse dicatur.

1. Imp. ALEXAND. A. Paulino.

ETiam ex aliis causis Majestatis crimina cessant meo seculo: nedum etiam admittam te paratum accusare Judicem propterea [13] crimine majestatis, quod contra constitutionem meam [eum] dicis pronuntiasse [14]. PP. 3. Idib. April. MAXIMO II. & JULIANO CONSS. 224.

De jurejurando.

2. [15] Idem A. Faustiniano.

ALienam sectæ meæ solicitudinem concepisti, quasi crimen majestatis sustineres, si servo tuo iratus [16] [esse] non perseveres, quod semper te facturum inconsulte juraveras [17]. PP. 3. Non. Febr. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

Si crimen non probetur.

3. Imp. CONSTANTINUS A. ad Maximum P. U.

SI quis [18] alicui majestatis crimen intenderit, cum in hujuscemodi re convictus, minime quisquam privilegio [19] dignitatis alicujus a strictiore inquisitione defendatur: sciat se [20] quoque tormentis esse subdendum, si aliis manifestis indiciis accusationem suam non potuerit comprobare, cum eo, qui hujusmodi esse temeritatis [reus] deprehenditur. † Illum quoque tormentis subdi oportet, cujus consilio [21], atque instinctu ad accusationem accessisse videbitur, ut ab omnibus commissi consciis instituta vindicta possit reportari. PP. Kal. Januar. VOLUSIANO & ANNIANO CONSS. 314.

De tormentis.

4. Imppp. VALENT. VALENS, & GRATIANUS AAA. ad Olybrium P. U.

NUllus [22] omnino, cui inconsultis, ac nescientibus nobis fidicularum [23] tormenta inferuntur, militiæ vel generis, aut dignitatis defensione uti prohibeatur: excepta [24] tantum majestatis causa, in qua sola omnibus æqua conditio est. Datum 8. Id. Jul. VALENTINIANO N. P. & VICTORE CONSS. 369.

Quibus modis hoc crimen admittitur, & de ejus pœna. 1. De filiis damnatorum. 2. De his, qui pro illis supplicant. 3. De filiabus damnatorum. 4. De emancipatione, & rerum alienatione. 5. De uxoribus damnatorum. 6. De satellitibus, consciis, ministris, filiisque eorum. 7. De eo, qui conjurationem patefecit.

5. Impp. ARCADIUS, & HONOR. AA. Eutychiano P. P.

QUisquis cum [25] militibus, vel privatis [26], vel barbaris [27] scelestam inierit factionem [28], aut factionis ipsius susceperit sacramentum [29], vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consiliis [30], & consistorio nostro intersunt, Senatorum [31] etiam (nam & ipsi pars [32] corporis nostri sunt,) vel cujuslibet postremo, qui nobis militat [33], cogitaverit: (eadem enim severitate voluntatem [34] sceleris, qua effectum, puniri jura voluerunt) ipse quidem, utpote majestatis reus, gladio [35] feriatur, bonis ejus omnibus [36] fisco nostro addictis. §. 1. *Filii* [37] vero ejus, quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent [38] perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hereditarii criminis exempla [39] metuuntur) a materna, vel avita, omnium [40] etiam proximorum hereditate, ac successione habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuo egentes, & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta perveniant: sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium, & vita supplicium. §. 2. Denique jubemus etiam eos [41] notabiles esse sine venia, qui pro talibus unquam apud nos intervenire [42] tentaverint. §. 3. Ad *filias* [43] sane eorum, quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, sive testata, sive intestata decesserit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filiæ alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen heredis. Mitior [44] enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus [45] minus ausuras esse confidimus. §. 4. *Emancipationes* [46] [quoque] quæ a prædictis sive in filios, post legem dumtaxat latam, sive in filias fuerint collatæ, non valeant. *Dotes*, *donationes* [47], quarumlibet postremo rerum *alienationes*, quas ex eo tempore qualibet fraude, vel jure factas esse constiterit, quo primum memorati de ineunda factione ac societate cogitaverint, nullius statuimus esse momenti. §. 5. *Uxores* [48] sane prædictorum recuperata dote, si in ea conditione fuerint, ut quæ a viris titulo donationis acceperunt, filiis debeant reservare: tempore, quo usufructus absumitur, omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quæ juxta legem filiis debebantur: [&] Falcidia ex his etiam rebus filiabus tantum, non etiam filiis deputata [videatur.] §. 6. Id, quod de prædictis-eorum [que] filiis cavimus, etiam de *satellitibus* [49] consciis, ac ministris filiisque eorum simili severitate censemus. §. 7. Sane si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, initam *prodiderit* [50] factionem, & præmio & honore a nobis donabitur. Is vero qui usus fuerit factione, si vel sero (incognita tamen adhuc) consiliorum arcana patefecerit [51]: absolutione tantum, ac venia dignus habebitur. Datum Prid. Non. Sept. *Ancyræ*, CÆSARIO & ATTICO CONSS. 397.

† *In libro Auredani sic in margine notatur: Ante has leges legitur a Bulgaro Græca constitutio. Sed alii non habent: quia Græca est. Sed ne quid Codici deesset, quod ad ejus restitutionem pertineret, adjiciendam existimavi legem ultimam ejusdem tituli* βασιλικῶν, *ut eam edidit, & interpretatus est Cujacius.*

1 Morte naturali, non adscita in reatu, capitale crimen extinguitur. adde *l.* 2. C. *qui testam. fac.* ut in reatu Libonis apud Tacit. *lib.* 2. 2 Vid. *l.* 3. C. *si pendente appell.* 3 *l.* 3. *in fin. ff. de accusat. l.* 1. *in fin. ff. ad SC. Turpill.* adde *l.* 10. *supr. de inofficioso.*

4 *L.* 9. *C. Theod.* 4. vid. *l.* 7. §. 3. *ff. ad leg. Jul. majest. can.* 83. *Can. Apost. can. paratus.* 23. *quæst.* 2. *Exod.* 22. *vers.* 28. *Num.* 16. & 12. *Actor.* 23. & *Proverb.* 17. & 20. *Epistol. ad Tit.* 3. 1. *Corinth.* 10. & 6. Harmenop. 14. Paul. 5. *sentent.* 29. §. 1. *in fin.* Tacit. *lib.* 1. 60. *Basil.* 36. *cap.* 13. Cujac. 10. *observ.* 10. adde & 5. *Decret.* 26. *de maleficis.* Goth. Placa *miscellaneorum criminalium lib.* 1. *cap.* 4. Contius *lib. singul. ad leg. Juliam majest. num.* 15. *pag.* 18. Menochius *de arbitr. jud. cas.* 377. Aym. Cravetta *cons.* 6. & 9. Mod. 5 Quid si quis in Curatorem aut consiliarium regis aliquem, aut coram Curia verbis injuriosis sit usus? vid. Arrestum apud Pap. 8. *Arrest.* 3. *Arrest.* 6. 7. 8. Goth. Adde Farinac. *de var. criminib. quæst.* 105. *inspect.* 10. Menoch. *de arbitr. Jud. quæst. Cas.* 377. Ans. 6 *l.* 1. *Cod. Theod. h. t.* 7 De temulentia & vino adde *l.* 12. *in fin. princ. ff. de custod. l.* 11. §. 2. *ff. de pœnis. l.* 6. §. 7. *ff. de re milit.* adde Bellovisan. *cap.* 3. *in fin. num.* 15. Clar. 5. *sentent.* §. *ult. quæst.* 60. *num.* 7. Ancharanum 2. *quæst.* 13. 8 *d. l.* 1. Harmenop. *d. loc.* 9 Κουφότητος, Zonaras & Harmen. *d. loc.* 10 Ἐξ ἀκακίας Harmen. *d. loco.* i. e. *ex simplicitate*; & male: legendum est ἐξ ἀδικίας: sic apud Zonaram ὡς ἀδικούμενος. De *furioso* dixi ad *l.* 13. *ff. de offic. præsid.* 11 Id est, condonandum. facit *l.* 2. *supr. de reb. cred.* ἄξιος ἐστὶ συγχωρήσεως. Harm. *d. loco.* Simile quiddam est Titi apud Xiphilinum in *Tito.* '*Nemo*, inquit, *me injuria adficere, vel insequi contumelia potest, propterea quod nihil ago quod reprehendi mereatur. ea vero quæ falso de me dicuntur, prorsus negligo.* Ad eundem modum Julianus injurioso poëtæ Agamemnoni ignovit, Libanius *epist.* 6. Cæterum sunt qui hoc verbum *Remittendum*, ita accipiunt, ut intelligant reum majestatis *remittendum ad principem*: male tamen meo judicio. vid. Papon. 2. *Not. c. de crime de lese majesté.*

12 Dixi ad *Lib.* 48. *D.* 4. adde Menochium 2. *de arbitr. judic. quæst. casu* 377. 13 Judicare contra leges principum non est crimen læsæ majestatis, sed repetundarum, si judex pecunia corruptus judicet. vid. *l. ult.* J. *ad leg. Jul. repetund.* stellionatus, & falsi, si sine pecunia. *l.* 1. §. 3. *ff. de leg. Corn. de falsis.* Civiliter etiam tenetur judex eo casu. *Inst. de oblig. quæ quasi ex delicto.* 14 Similis est *lex* 2. *supr. de rebus creditis* & altera Alexandri *l.* 5. C. *famil. ercisc.* 15 Huc refer quod Paponius scribit 22. *Arrest. num.* 22. apud Gallos læsæ majestatis esse crimen a rege ad alium principem appellare. 16 Vid. *l.* 48. *ff. de reg. jur.* 17 Perjurio per nomen principis non contrahitur crimen læsæ majestatis. facit *l.* 2. C. *de reb. cred.* 18 *l. un. C. Theod. h. t.* 19 Cum de crimine majestatis quæritur, nulla dignitas a tormentis eximitur, Paul. 5. *sent.* 29. §. 2. *in fin. l.* 4. *in fin.* J. *h. t. l.* 16. J. & *l.* 10. §. 1. *ff. de quæst.* Ammian. 19. *ubi majestas pulsata defenditur, a quæstionibus vel cruentis nullam Corneliæ leges exemere fortunam.* Chrysost. *Homil.* 13. ἔνθα ἂν ἡ καθοσίωσις ἀξίωμα οὐδὲν ὠφέλει. 20 Qui crimen læsæ majestatis probavit semiplene tantum, vel per indicia, torquetur una cum accusato & instigatoribus accusationis, *ut hic*, & 60. *Eclog.* 36. *c.* 16. 21 De instigatoribus accusationis. 22 *l.* 1. *Cod. Theod. de quæst. l.* 16. J. *de quæst.* Goth. Explicat hanc l. Zanger. *de tortur. reorum cap.* 1. *num.* 71. Ans. 23 Fidiculas ob id dici Isidorus putat 5. *Etymol.* 27. quod eis rei in eculeo torquentur, ut fides inveniatur. Ungulas etiam vocari puto. Fidicularum meminit Prudentius in hymno στεφάνων.

24 Vid. *l.* 3. C. *h. t. l.* 16. J. *de quæst.* 25 *l.* 3. *Cod. Theod. ad leg. Corn. de sicar.* Quibus modis crimen majestatis admittitur. *Goth.* Poterant sufficere, quæ ad hanc legem notavit eruditissimus Gothofredus; sed vide tamen qui voles Covarruviam *lib.* 2. *var. resol. cap.* 8. Grammaticum *decis.* 6. *n.* 15. Benedictum Capram *in reg. conclus.* 76. Menochium *de arbitr. jud. cas.* 360. Bossium *tit. de requisitione n.* 121. & *tit. de crimine læsæ majestatis.* Mod. 26 *Privatis, barbaris, d. l.* 3. *Privatorum* nomine intelligit paganos, non milites. 27 Quid? Exteri in exterum principem num committunt crimen læsæ majestatis? Clarus negat 5. *sentent.* §. *læsa majestatis.* 11. *vers. vidi quandoque* 1. adde *Clem. pastoralis, ubi gloss. in verbo, non subsunt, de re judicat.* Quid clerici, quos putant ab indepto clericatu, subditos Principis sui esse desinere? Negant doctores committi ab iisdem crimen læsæ majestatis: quod falsum esse censeo. Ideoque merito Principes contrarium observant. Clar. *d. loco. vers. hinc infertur.* 28 Factio scelesta; adde Paul. 5. *sent.* 29. §. 2. 29 Sacramentum factionis suscipere, dare ve. 30 Vid. Clar. 5. *sentent.* §. *læsa majestatis.* 11. *versicul. Quæro etiam nunquid do.* vid. Mynsing. 5. *resp.* 44. 31 6. *Harm.* 6. 32 Senatus pars corporis imperatorii, & econtra, *l.* 8. J. *de dignitatib.* 33 Harmenop. *d. loc.* Duces exercituum intelligit Paponius 2. *Nota* 7. *c. de crime de lese majesté.* 34 Primum speciale criminis læsæ majestatis. Nuda voluntas hic punitur, vide quæ scripsi ad *l.* 18. *ff. de pœn.* adde Clar. *d. loco. versic. scias autem. l. ult.* J. *h. t.* 35 Prima pœna reorum læsæ majestatis mors. *l.* 3. *ff. h. t.* §. 3. *Instit. de publ. jud.* consuetudine quorundam locorum solent in partes secari. Clarus *d. loco vers. sed quæro.* Remissum tamen legimus hoc crimen aliquando. vid. Papon. 22. *Arrest.* 1. *n.* 3. 36 Pœna secunda confiscatio bonorum omnium, quæ ipso jure fit, licet non fortiatur effectum ante sententiam. adde *l. ult.* J. *h. t. l. ult.* J. *de bon. proscr.* 6. Harmenop. 14. 37 Secundum speciale. adde §. 5. J. *h. t.* Quid filiæ? vid. §. 3. J. *hic.* Quid filii naturales? idem quod in filiis legitimis, communis opinio apud Clar. *d. loco, versic. sed nunquid.* Quid si legitime concepti sunt & nati ante delictum? Communi opinione apud Alciat. *cons.* 467. *n.* 7. negatur hanc legem ad eos pertinere: sed ad conceptos & natos post patris damnationem, ut scilicet eis denegetur legitima. Clar. *d. loco, vers. fuit etiam.* Quid nepotes ex filiis? ad eos etiam pertinet hæc constitutio, non tamen ad pronepotes, communis opinio. Clar. *d. loco, vers. præterea.* Quid masculi ex filiabus? Idem esse volunt, sed non ultra filios id extendi. Clar. *d. loco.* Illud adjiciendum est, hanc pœnam communi opinione ad eos tantum pertinere, qui in ipsum principem committunt, non adversus eum, qui superiorem aliquem recognoscit. Clar. *d. loco, vers. unum tamen.* adde Cic. *epist. ad Brutum* 15. 38 Vide quæ scripsi ad *l.* 26. *ff. de pœnis.* vid. Capitolin. *in Marco Antonino.* 39 Exempla criminis hereditarii metuuntur: & quidem præsumptione quadam. de qua vid. Alciat. 1. *præsumpt.* 24. 40 Imo non omnium. *l.* 9. *ff. h. t.* 41 Tertium speciale, de his qui supplicant pro læsæ majestatis reo. 42 Pœna supplicantis pro reo majestatis. 43 Quartum speciale de filiabus. 44 Mitius agitur cum mulieribus, quam cum masculis, hoc est, mitius puniendæ, vid. Tiraq. *de pœn. causa* 9. *l.* 38. §. 7. *ff. ad leg. Jul. de adult. l.* 6. *ff. ad l. Jul. pecul.* 45 Sexus infirmus minus audere præsumitur. 46 Quintum speciale de emancipationibus, dotibus, donationibus. *l.* 6. §. 1. J. *h. t.* adde & de solutionibus reo factis, *l.* 8. J. *h. t.* 47 *l.* 31. *in fin. ff. de donat.* 48 Sextum speciale de uxoribus. 49 Septimum speciale de satellitibus: vide quæ notavi ad *Nov.* 117. *c.* 8. 50 Octavum speciale de conjurationis ac criminis læsæ majestatis indicibus. Est vero exceptio ad *l.* 10. *supr. de testib. l. ult.* C. *de accus.* 51 Ignoscitur interdum reo se offerenti. vid. *l.* 13. *ff. de custod.*

De

De morte rei. 1. De alienatione & manumissione. 2. De servis in dominum torquendis. 3. De morte rei.

6. Ex lib. 60. Basilic. tit. 36.

MAjestatis rei etiam post [1] mortem tenentur, & confiscatur eorum substantia: & post mortem hoc crimen moveri incipit, & memoria defuncti damnatur, & res ejus heredibus auferuntur: nam ex eo tempore, quo hanc cogitationem subiit, propter cogitationem dignus est pœna. §. 1. Qui vero incidit in hoc crimen, neque [2] vendere potest, neque manumittere, neque ullo modo alienare, nec recte ei solvit debitor. §. 2. Sed & [3] servi in eum torquentur. §. 3. Et mortuo eo res ejus servantur, quia existente herede agi oportet.

De morte rei. 1. De servis in dominum torquendis.

7. Paulus libro singulari de publicis judiciis.

MEminisse oportebit, si quid contra majestatem Imperatoris commissum dicatur, etiam [4] post rei mortem id crimen instaurari solere, postea quam D. Marcus Drunciani [5], utpote senatoris, qui Cassiani furoris socius [6] fuerat, bona post mortem fisco vindicari jussit [7]: & nostro tempore multis heredibus ablata sunt. §. 1. In hoc item crimine, quod ad læsam majestatem Imperatoris pertinet, etiam [8] in caput domini servi torquentur.

De morte rei. 1. De servis in dominum torquendis. 2. De morte rei.

8. Marcianus lib. 1. de publicis judic. ad legem Juliam Majestatis.

POst D. Marci constitutionem hoc jure uti cœpimus, ut etiam [9] post mortem nocentium hoc crimen inchoari possit: ut convicto mortuo memoria ejus damnetur, & ejus bona successori ejus eripiantur: nam ex quo sceleratissimum quis consilium cepit, exinde quodammodo sua mente punitus [10] est. Sic & divi Severus & Antoninus constituerunt, ex quo quis tale crimen contraxit, neque alienare [11] neque manumittere eum posse: nec ei solvere [12] jure debitorem, magnus [etiam] Antoninus rescripsit. §. 1. In hac causa [13] in caput domini servi torquentur, *id est*, propter causam majestatis. §. 2. Et si decesserit quis: propter incertam personam successoris, bona observantur [14], si in causa majestatis fuisse mortuus arguatur: ut Severus & Antoninus literis ad Rationales [15] missis rescripserunt. Dat. 3. Non. Mart.

TIT. IX.

AD LEGEM JULIAM DE ADULTERIIS [16], ET STUPRO [17].

An mulieres accusare possint.

1. Impp. SEVERUS [18], & ANTONINUS AA. Cassiæ.

PUblico judicio non habere mulieres [19] adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint, lex Julia declarat: quæ cum masculis jure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem fœminis privilegium detulit. PP. 13. Kalend. August. LATERANO, & RUFINO CONSS. 198.

De lenocinio.

2. Iidem AA. Cyro.

CRimen lenocinii [20] contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt [21], non qui suspectam [22] adulteram habuerunt. PP. Kal. Jul. ANULINO & FRONTONE CONSS. 200.

De servis torquendis.

3. Imp. ANTONINUS A. Juliano.

NOn solum [verba] legis Juliæ de adulteriis coërcendis, sed etiam sententia, per quæstionem quoque servorum, sive ancillarum crimen admissum probare volentis, ad earum tantum personarum servos [23] ei rei exhibendos pertinet, de quibus specialiter comprehendit, id est, mulieris, & patris ejus, non naturalis, sed justi dumtaxat, quos intra sexagesimum [24] diem ex dissolutione matrimonii numerandum, manumitti, vel distrahi prohibet, & quorum dominis caveri præcipit, si defuncti fuerint in quæstione, vel facti deteriores, secuta absolutione. PP. 15. Kal. August. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

De adultero occiso.

4. Imp. ALEXAND. A. Juliano Proconf. Narbo. provinciæ.

GRacchus [25], quem Numerius in adulterio [26] noctu deprehensum interfecit, si [27] ejus conditionis fuit, ut per legem Juliam impune occidi potuerit: quod legitime [28] factum est, nullam pœnam meretur. Idemque filiis ejus, qui [29] patri paruerunt, præstandum est. Sed si legis auctoritate cessante inconsulto [30] dolore adulterum interemit, quamvis homicidium perpetratum sit, tamen quia, & nox [31], & dolor justus factum ejus relevant, potest in exilium dari. PP. sine die, & consule.

De quinquennii præscriptione.

5. Idem A. Vadanti.

ADulter post [32] quinquennium quam commissum adulterium dicitur, (quod continuum numeratur) accusari non potest: easque præscriptiones [33] legibus reo datas auferri non oportet. PP. Id. Jun. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De marito accusante adulterii.

6. Idem A. Sebastiano.

JUre [34] mariti adulterii accusare volenti, sexaginta [35] dies utiles [36] computantur: quibus in publico ejus facultas fuerit apud quem reus, vel rea postulari potest. Et cum præterierint dies isti utiles, maritus quoque jure extranei agere potest. Et qui confidit accusationi, calumniæ [37] notam timere non debet: nam ad probationem sceleris Divi Parentes mei quæstionem de mancipiis eodem modo haberi permiserunt, quasi jure mariti ageretur. PP. 2. Id. August. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

De virgine violata.

7. Idem A. Herculano.

PRopter violatam virginem [38] adultam, qui postea maritus esse cœpit, accusator justus non est, & ideo jure mariti crimen exercere non potest, nisi puella violata [39] sponsa ejus fuerat. Sed si ipsa injurias suas adsistentibus [40] curatoribus [41], per quos etiam negotia ejus gerenda sunt, persequatur, Præses provinciæ pro debita tanto delicto, si probetur, severitate examinabit. PP. 12. Kal. Jun. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

Ne eodem tempore adulter & adultera accusentur.

8. Idem A. Domno.

REos adulterii [42] duos [43] simul marem & fœminam ex eadem [44] causa fieri lex Julia de pudicitia vetat [45]: sed ordine [46] peragi utrosque licet. PP. Idib. Jun. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

De lenocinio.

9. Idem A. Proculo.

CAstitati temporum meorum convenit, lege Julia de pudicitia [47] damnatam in pœnis legitimis [48] perseverare. † Qui autem adulterii, damnatam, si quocunque modo pœnam capitalem [49] evaserit, sciens duxerit [50] uxorem [vel reduxerit [51],] eadem lege ex causa lenocinii punietur. PP. 7. Kal. Februar. JULIANO II. & CRISPINO CONSS. 225.

De pactis, de prævaricatione, de pretio pro comperto stupro accepto.

10. Idem A. Demetriano.

DE crimine adulterii pacisci [52] non licet, & par [53] delictum est accusatoris prævaricatoris, & defugientis [54] veritatis inquisitionem. † Qui autem pretium [55] pro comperto stupro accepit, pœna legis Juliæ de adulteriis tenetur. PP. 5. Non. Maji, FUSCO & DEXTRO CONSS. 226.

An maritus retentam in matrimonio accusare possit.

11. Idem A. Narvano.

CRimen adulterii maritum retenta in matrimonio uxore inferre non [56] posse, nemini dubium est. PP. Kal. Septembr. ALEXAND. II. & MARCELLO CONSS. 227.

1 Nonum speciale. Crimen majestatis post mortem objicitur, de quo vid. *l.* 7. *l. ult.* J. *l. ult. ff. h. t. l.* 6. §. 11. *ff. de injust. l.* 1. §. 3. *ff. de suis. l.* 20. *ff. de accusat.* §. 5. *Inst. de heredit. quæ ab intest.* 60. *Ecl.* 36. *c.* 20. & *c.* 12. Quinquennio tamen id præscribi posse putant. vid. Clar. *d. loco. vers. Item in fin.* 2 Vid. *l.* 5. §. 4. *supr. h. t.* 3 Vid. *l.* 7. *in fin.* J. *h. t.* 4 Vide *l.* 6. *in fin.* C. *h. t.* 5 *Depitiani*, alii *Epigrani.* vid. Cujac. 6. *obs.* 19. *in fin.* 6 Et gener Avidii Cassii. 7 Imo D. Marcus Drunciano pepercit. vid. Capitol. & Volcatum Gallicanum. *Drunciani* hic non esse legendum Cujacius monet, *d. loco.* 8 Decimum speciale, Servi torquentur in dominum majestatis accusatum, de quo *l.* 6. §. 2. *supr. h. t. l.* 1. J. *de quæst.* vid. *l.* 1. 2. 3. 4. *C. Th. Ne præter crimen majest. servus dominum, vel patronum libertus seu familiares accuset.* 9 Dixi ad *l.* 6. *supr. h. t.* 10 Privatus. 11 Dixi ad *l.* 5. §. 4. C. *h. t.* 12 Quod est contra regulam juris communis, *l.* 41. *ff. de solut. l.* 46. *ff. de jure fisci.* 13 Dictum in *l.* 6. §. 2. *supr. h. t.* 14 *Sequestrantur.* 15 Vid. *leg. ult. supr. de advoc. fisci.*

16 §. 4. *Inst. de publ. jud.* 60. *Ecl.* 37. περὶ μοιχείας, huc refer Clar. 5. *sentent.* §. *adult.* vid. *L.* 48. *D.* 5. 17 Adulterium quid differat a stupro, vid. *l.* 101. *ff. de verborum signif.* 18 Leges de mœchis, SERVUM tulisse ait Dio in ejus v. & 300. millia mœchorum sub eo accusata. 19 Mulier lecti sui injuriam adversus virum persequi non potest: id est, de adulterio cum virgine aut vidua commisso virum accusare non potest. 6. Harm. 2. §. 5. Zonar. *c.* 48. *Apost. August. de verbis Apost. serm.* 4. cum aliena uxore hodie potest. *Novell.* 117. *c.* 9. *Novell.* 134. *c.* 10. potest etiam mulier in maritum retorquere crimen. *l.* 13. §. 5. *ff. h. t.* olim repudiari etiam potuit, vel si impudice vixisset. vid. Eusebium 4. *c.* 17. Goth. Secus jure Canonico *c.* 4. *nemo caus.* 32. *q.* 4. *c.* 20. *apud nos.* & *can. ult. quæst.* 5. vid. Wurmser. *pract. tit.* 36. *obs.* 7. *num.* 3. Ans. 20 Harmenopulus dicit cæsos relegari. 6. *tit.* 2. *in fin.* 21 *l.* 2. §. 2. *in fin. l.* 29. *ff. h. t.* Paul. 2. *sentent.* 26. §. 2. Idem Paulus apud Rufinum *tit.* 4. *collat. leg. Mosaic.* 22 *l.* 30. *vers. In primis.* J. & *l.* 26. *ff. h. t. l.* 34. §. 1. *ff. de ritu nupt.* 23 *l.* 12. §. 1. *ff. qui & a quibus manumiss.* Servi mulieris de adulterio accusatæ, sed & patris mulieris torqueri possunt adulterii detegendi causa: nec possunt intra sexagesimum diem dissoluti matrimonii alienari vel manumitti, ne alioquin pereat adulterii probatio. 24 Vid. *l.* 6. J. *h. t.* 25 Adulterum noctu deprehensum marito impune licet occidere: sed & si filii ejus ei obtemperantes occiderint, extra noxam sunt. Quod si præcipiente lege hoc non facit maritus, ignoscitur ei, quia & noctu deliquit, & facti dolore permotus, ideoque tantum relegatur. *Syn. Basil.* 60. *tit.* 37. *c.* 45. 26 60. *Eclog.* 37. *c.* 44. ἐν συμπλοκῇ. 6. Harmen. 2. in adulterio, inquam, uxoris. Harm. *ibi.* facit *l.* 10. §. 1. *ff. soluto.*

CODEX.

27 Non omnem adulterum in adulterio licet interficere. *l.* 24. *ff. ad l. Jul. de adult.* 28 Vid. *l.* 151. *ff. de reg. juris*: facit *lex* 25. *supr. de administ. tut.* 29 *Eclog. d. loco.* vid. *l.* 4. *ff. de reg. juris.* Seneca 1. *controv.* 4. *Vir fortis in bello manum perdidit, deprehendit adulterum cum uxore ex qua filium adolescentem habebat: imperavit filio, ut occideret. Non occidit, adulter effugit, abdicat filium.* vide eundem Senec. 1. *decl.* 4. 30 Vide *l.* 38. §. 8. *ff. h. t.* 31 Nox & dolor justus factum elevant. 32 Adulter post quinquennium accusari non potest. *l.* 28. J. & *l.* 29. §. 7. *ff. h. t.* Adulterii actio intra quinquennium continuum tantum intenditur. 6. Harm. 2. & 60. *Ecl.* 39. *c.* 45. 33 Exceptiones legum auferri non oportet. 34 Intra sexaginta dies post repudium, hoc est, diremptum matrimonium, si uxorem adulteram vir accuset, calumniæ pœnam nihil est quod metuat, sin post sexaginta dies id faciat, calumniæ notam subit. *Syn. Basil.* 6. *tit.* 2. §. 19. 35 Intra sexaginta dies a divortio vir jure mariti accusare potest, ab inde jure tantum extranei. *l.* 3. *supr. h. t. l.* 11. §. 6. *l.* 14. §. 2. *ff. h. t.* 6. Harmenop. 2. §. 19. Tacit. 2. 36 *l.* 1. *ff. de divers. temporal. præscr.* 37 Vid. *l.* 15. §. 2. *ff. ad SC. Turpill.* 38 Hanc vocem *virginem* quidam expungunt: Alii ita, *virginem quæ postea adulta esse cœpit.* 39 Rem paucis ita definio: Nemo potest agere de uxore, antequam sponsam eam haberet, violata *l.* 13. *in fin. ff. h. t.* de sponsa violata potest sponsus agere. *d. l.* 13. §. 3. nisi alteri quam sponso nupserit. *l.* 11. §. 7. *ff. h. t.* maritus factus potest de ea violata, cum sponsa esset, agere, non tamen jure mariti. *d. l.* 13. §. 6. ergo extranei potest? Extranei hodie non possunt. *l.* 30. *versic. extraneos.* J. *h. t.* alia quædam vide apud Cujac. 6. *observ.* 16. & 20. *obs.* 16. 40 *Subsistentibus*, Hal. 41 *l.* 4. C. *de autor. præstanda.* 42 Aliud in incesto. *l.* 7. *in fin. ff. h. t.* 43 *l.* 15. *in fin. l.* 39. §. 6. *l.* 32. *in fin. ff. h. t.* 44 Ex diversa non vetatur. *d. l.* 32. *in fin.* 45 In Gallia id non servatur. vid. Papon. 11. *Arrest.* 9. *n.* 2. *in fin.* 46 Ut incipiat a quo velit. 47 Jurisconsulto dubitanti: de eo vid. Lampridium *in Alexandro.* 48 De quibus vid. *l.* 30. *in fin.* 49 Hinc colligunt, Alexandrum primum constituisse, ut adulterium capitale esset. vid. *d. l.* 30. *in fin.* 50 *l.* 29. §. 1. *ff. h. t.* 51 *l.* 33. §. 1. *ff. h. t.* 52 Pacisci de adulterio non licet. *l.* 18. *supr. de transact.* 60. *Ecl.* 37. *c.* 49. vid. Cujac. 6. *obs.* 11. Hotom. 21. *Illust.* Cujac. 20. *observ.* 10. Forcat. 5. *Cupid. num.* 2. Donel. *ad d. l.* 18. 53 Paria sunt maritum prævaricari, postquam accusaverit adulterum uxoris, & fugere inquisitionem veritatis, hoc est adulterii commissi. *Synops. h. t. c.* 49. 54 *Rei fugientis*, Cujac. *hic.* verum ita Græci legunt, ut hic excusum. 55 Adulterii tenetur qui pretium pro comperto stupro accepit. *l.* 29. §. 2. *ff. h. t. l.* 5. *ff. de cond. ob turp. l.* 37. *in fin. ff. de minorib. l.* 8. *ff. quod met. causa.* 56 *l.* 11. §. 10. *l.* 26. *ff. h. t.* hodie potest, *Auth. prox. infr. h. t.* vid. Cujac. 20. *observ.* 15. ubi de differentia *adulteri* & *adulteræ.*

In

In AUTHENT. ut lic. matri & aviæ. §. quia vero plurimas. col. 8. tit. ult. Novell. 117. cap. 8.

SEd novo jure [1] poteſt: & ſi accuſatio vera eſſe oſtendatur, tunc repudium mittere debet, & in ſcriptis eam accuſare debet. Si vero illatam adulterii accuſationem maritus non probaverit, illis ſubjiciatur ſuppliciis, quæ eſſet paſſura mulier, ſi accuſatio comprobata fuiſſet.

An ſententia lata contra adulterum noceat adulteræ.

12. Idem A. Baſſo.

ETſi [2] crimine adulterii damnatus reſtitutus non eſſet, ut proponis, ſi tamen ſoror tua, cum qua adulterium commiſſum dicebatur, non eſt accuſata: nec pœnæ nec infamiæ ſubjici potuit, & multo magis cum & accuſatorem vita eſſe functum proponas. PP. Kal. Jun. SABINO II. & VENUSTO CONSS. 241.

De abſente.

13. Idem A. Sylvano.

ADulteram, ſi poſteaquam crimen contra eam inchoatum eſt, provinciam exceſſerit, etiam abſentem [3] inter reos recipi poſſe [4], explorati juris eſt. PP. Non. Mart. ATTICO & PRÆTEXTATO CONSS. 243.

De foro competente. De ea, quæ poſt adulterium nupſit.

14. Imp. GORD. A. Aquiliæ.

SI dum in tuo matrimonio uxor tua eſſet, ſe adulterio polluit, in [5] ea provincia, in qua id [ipſum] factum eſt adulterium, more ſolito perſequi debes. Nec enim ab ea [6], quæ jam nupta [&] adulterium paſſa eſt, exordium accuſationis ſumi poteſt, ſi [7] denunciatio criminis nuptias non præceſſit. PP. Non. Decemb. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

De abſente. De milite.

15. Idem A. Hilarino militi.

SI quondam uxor tua, antequam crimine adulterii accuſaretur, provinciam exceſſit, neque abſens accuſari poteſt [8], neque in [9] eam provinciam, in qua ſtipendium facis, tranſmitti jure depoſcitur. Sane cum per occupationem militarem non licuerit accuſare eam, ſolenniter poteris. Nec enim tempus, quo muneribus militaribus occuparis [10], vindictam tibi, quam maritali dolore percuſſus depoſcis, debet auferre. PP. 4. Id. Mart. ATTICO & PRÆTEXTATO CONSS. 243.

In AUTHENT. ut nulli. §. Si vero quis. col. 9. tit. 17. al. 1. Novell. 134. cap. 5.

SI vero criminis commiſſi occaſione latuerit, aut provinciam illam reliquerit, in qua deliquit, jubemus legitimis edictis a Judice vocari eum, & ſi non audiat, illa in eum procedere, quæ noſtris legibus ſunt definita. Si vero cognoſcatur, quod in alia provincia degat, jubemus provinciæ illius Judicem, in qua crimen commiſſum eſt, epiſtola publica uti ad provinciæ illius Judicem, in qua delinquens degit. Ille vero, qui publicas ſuſceperit literas, periculo ſuo, & officii ſui comprehendet eum, & ad Judicem provinciæ tranſmittet, in qua peccavit, ſuppliciis legitimis ſubjiciendum. Si vero, qui publicam epiſtolam ſuſceperit, hoc facere, aut Officium ejus imperata neglexerit, tunc & ipſum judicem tres libras auri, & officium ejus alias tres pro pœna inferre jubemus. Sin autem Judex, aut aliquis Officialium ſuorum propter lucrum eum non comprehenderit, aut comprehendens non tranſmiſerit, qui hoc feciſſe convincatur, ſpolietur cingulo, & exilio tradatur.

Si maritus deſiſtat.

16. Impp. VALERIAN. & GALLIENUS AA. Archeſilao.

ABolitionem adulterii criminis poſtulans, Præſidem [11], in cujus officio accuſatio fuerit inſtituta, adire debes. Cæterum erras tu marite, exiſtimans etiamſi ſimpliciter, id eſt, ſine abolitione deſtitiſſes [12], Senatusconſulto [13] in perſona tua futurum locum non fuiſſe: diverſum enim Divi Principes ſæpe ſanxerunt. Quin hoc amplius ſcias, nullam fuiſſe tibi ulterius poteſtatem inſtituendi hujuſmodi accuſationes: quia & decreto Patrum, [&] lege Petronia [14] ei, qui jure viri delatum adulterium non peregit, nunquam poſtea hoc crimen deferre permittitur. PP. 15. Kal. Jun. MAXIMO, & GLABRIONE CONSS. 257.

De lenocinio.

17. Iidem AA. Victorino.

SIne metu legis Juliæ de adulteriis coërcendis revocare uxorem in matrimonium potes: cum nihil [15] amplius, quam libellos accuſationis obtuliſti: quia poſtea comperiſſe te affirmas, quod vana indignatione ad accuſationem incitatus fueris. Is enim committit in pœnam quam lex certo capite denunciat, qui vel publice adulterio damnatam habet: vel adulteram ſciens [16], ut ignorantiam ſimulare non poſſit, retinet uxorem. PP. 6. Kal. Aug. ipſis AA. IV. & III. CONSS. 258.

De polygamia.

18. Iidem AA. & VALERIANUS C. Theodoræ.

EUm [17], qui duas [18] ſimul habuit uxores, ſine dubitatione comitatur infamia. In ea namque re non juris effectus, quo cives noſtri matrimonia contrahere plura prohibentur, ſed animi [19] deſtinatio cogitatur. Verumtamen ei, qui te ficto [20] cœlibatu, cum aliam matremfamilias in provincia reliquiſſet, ſolicitavit ad nuptias: etiam [21] crimen [22] ſtupri, a quo tu remota es, quod uxorem te eſſe credebas, ab accuſatore legitimo ſolenniter inferetur. Cæterum res tuas omnes, quas ab eo interceptas matrimonii ſimulatione deploras, reſtitui tibi omnia exactionis inſtantia impetrabis a Rectore provinciæ: nam ea quidem, quæ ſe tibi, ut [23] ſponſæ daturum promiſit, quomodo repetere cum effectu potes, quaſi ſponſa? Accepta Id. Majis, *Antiochiæ*, TUSCO, & BASSO CONSS. 259.

De abſente.

19. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. ad Pompeianum.

QUamvis indubitati juris ſit, quotiens adulterii crimen intenditur, præſentiam accuſatoris præcedere oportere [24]: tamen quoniam ex literis tuis cognovimus Materiam Propoſiti Viatoris uxorem, habitis quæſtionibus, cum Juliano quodam adulterium commiſiſſe detectam ſub ipſa prolatione ſententiæ, Viatoris ipſius præſentiam [25] poſtulaſſe; non putavimus confecto pene judicio, facinore etiam agitata quæſtione convicto, Propoſitum ab excubiis limitis revocandum. Dat. 5. Non. Decembr. AA. & CONSS.

De ſtupro.

20. Iidem AA. & CC. Didymo.

FOediſſimam [26] earum nequitiam, quæ pudorem ſuum alienis libidinibus proſternunt, non etiam earum, quæ per vim [27] ſtupro compreſſæ ſunt, irreprehenſa [28] voluntate, leges ulciſcuntur: quin etiam inviolatæ exiſtimationis eſſe, nec nuptias earum aliis interdici, merito placuit. PP. 3. Non. Octobr. ipſis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De eo, qui per occupationes publicas accuſationem inſtituere non potuit.

21. Iidem AA. & CC. Silano.

OB commiſſa adulteria, atque accuſandas uxores, certa tempora, quæ utiliter [29] computari ſolent, præſcripta ſunt. Si igitur per occupationes [30] publicas accuſationem inſtituere non potuiſti, nec ante creditum tibi munus præſcripta tempora tranſacta ſunt: poſt depoſitam ſolicitudinem, qua detineris, integram accuſandi poteſtatem habebis: ad quam cum vacare cœperis, properare debebis: nec effrenata licentia ad terrendam adverſariam futuræ accuſationis ſpeciem prætendas. PP. 14. Kal. Novembr. ipſis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De meretrice.

22. Iidem AA. & CC. Oblimoſi.

SI ea, quæ ſtupro tibi cognita eſt, & paſſim [31] venalem formam exhibuit, ac proſtitutam meretricio more vulgo ſe præbuit: adulterii crimen in ea ceſſat. PP. 12. Kal. Novemb. ipſis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De ſervis. 1. De pecunia data ad redimendam litis vexationem, vel captandam impunitatem.

23. Iidem AA. & CC. Proculo.

SErvi [32] ob violatum contubernium [ſuum] adulterii crimine accuſari non poſſunt. §. 1. Is autem, qui poſt [33] diſſociatum matrimonium uxorem licito jure duxit, obque intentatæ accuſationis, ac potentis patrocinii metum ei, qui accuſationem inſtituerat, aurum & argentum dedit, ad recipiendum id, ulciſcendamque turpis lucri cupiditatem, adire Præſidem poteſt, qui examinatis [partium] allegationibus, & inquiſita fide veri, ſiquidem id ab eo, qui innocens eſt, ob illati criminis timorem datum eſſe cognoverit: quemadmodum ſententiam formare debeat, ex evidentibus juris placitis inſtruetur. Sin vero conſtiterit corrupti matrimonii velut mercedem ad captandam impunitatem ſolutam [pecuniam] eſſe: eum, qui etiam adverſus Senatusconſulti cenſuram cum fœdiſſimo flagitio accepit, puniri jubebit. PP. Kalend. Novembr. ipſis IV. & III. AA. CONSS. 290.

De injuſto contubernio.

24. Iidem AA. & CC. Dionyſio.

SI ejus, a quo nunc adulterii rea poſtularis, contra juris formam contubernio [34] hæſiſti, innumeris auctoritatibus te tueri potes.

De exiſtimatione.

25. Iidem AA. & CC. Soſſiano.

ETſi libidine intemperatæ cupiditatis ex Actorum lectione exarſiſſe te cognitum eſt: tamen cum ancillas [35] compreſſiſſe, & non liberas ſtupraſſe detectum ſit, ex hujuſmodi ſententia gravatam [36] potius [37] opinionem tuam, quam infamia afflictam eſſe manifeſtum eſt. PP. 5. Id. Mart. TIBERIANO, & DIONE CONSS. 291.

1 Vid. Ritterſhuſ. in *expoſit. Novell. part.* 12. *c.* 5. Anſ. 2 Condemnatio adulteri, adulteræ, quæ accuſata non fuit, non nocet: adde *l.* 17. §. 6. *verſ. Si condemnatus. ff. h. t.* 3 *l.* 11. §. 2. *ff. h. t.* dixi ad *l.* 3. *ſupr. de accuſat.* 4 Imo non poteſt. vid. *l.* 15. J. *h. t.* 5 Forum adulterii criminis obſerva: In qua provincia mulier adulterium commiſit, in eadem accuſari debet. vid. *l.* 1. S. *ubi de crim.* adde *l.* 15. J. *h. t.* 6 Imo ab ea, *l.* 5. *ff. h. t.* 7 *l.* 16. *d. l.* 17. *in prin.* & §. 6. *ff. h. t.* 8 Imo poteſt. *l.* 13. S. *h. t.* poteſt, poſtquam adverſus eam inchoatum eſt. *d. l.* 13. antequam ſit inchoatum, non poteſt. *ut hic.* 9 Vid. *l.* 14. *ſupr. h. t.* 10 Vide *l.* 21. J. *h. t.* 11 Vid. *l.* 2. J. *de abolitionibus.* 12 *l.* 2. §. 1. *ff. h. t.* 13 Turpilliano. *l.* 14. *in fin. ff. h. t.* & pœnæ quinque librarum auri. *l.* 3. *in fin. ff. de prævaricat.* non tamen talionis. 14 Legis Petroniæ alterum cap. vid. in *l.* 11. *in fin. ff. ad l. Corn. de ſicariis.* 15 Vid. *l.* 5. *ff. ad SC. Turpill.* 16 *l.* 11. *in fin. ff. h. t. l.* 26. *ff. de ritu.* 17 Bigamiæ varias pœnas vide apud Menochium 2. *de arbitrar. jud. quæſt.* 5. *caſu* 420. 18 Infamia notatur, qui duas ſimul uxores habet. vid. *l.* 2. S. *de inceſtis. l.* 1. *in fin. ff. de his qui notant.* §. 6. 7. *Inſtit. de nupt.* 4. Harmen. 4. dixi ad *l.* 7. *ſupr. de Judæis.* Imo pœna capitalis eſt Theoph. §. 6. *de nuptiis.* adde Romanum *ſingul.* 533. argumento ex hac lege ducto, ut dicetur. 19 Vid. *l. pen. ff. de concubinis.* vid. Paul. 2. *ſent.* 20. §. *unic.* 20 Fictus cœlibatus. *l.* 5. *ſupr. de don. ant. nupt.* 21 Adulterium cum fecunda muliere bigamus committit, ut ex hac particula colligit Menochius, *d. l.* 10. *n.* 10. vult enim hanc particulam *etiam*, implicare alium caſum: perinde ac ſi dixiſſet Imperator: Non ſolum ille adulterium commiſit, ſed etiam ſtuprum. 22 Bigamiam jure civili capitalem eſſe hinc Romanus colligit *ſing.* 533. cum ſtupri pœna ſit capitalis. 23 *l.* 32. §. *pen. ff. de donat. int. vir.* 24 *l. ult. ſupr. de accuſ.* 25 Etiam abſente accuſatore, reus præſens condemnari poteſt. 26 Quidam hanc legem referunt ad Tribadas ſeu frictrices, de quibus vid. Juvenal. *Sat.* 6. Martial. 1. *Epig.* 58. vid. Pap. 22. *Arreſt.* 7. *n.* 2. Clar. 5. *ſentent.* §. *Fornicatio. verſ. inter mulieres.* Petrum Gregor. 6. *ſyntag.* 14. ſed male: agitur enim hac lege de mulieribus ultro ſe ſtupro dedentibus. 27 Vim paſſæ mulieri, nuptiis aliorum non interdicitur. *l.* 13. §. 7. *l.* 39. *ff. h. t.* adde Tiraquellum *tract. de pœn. cauſa* 39. nec eſt hujuſmodi mulier infamis, *ut hic.* 28 Integra voluntate vim mulier pati poteſt. Tolle voluntatem ex medio, omnis actus eſt indifferens. *Bald.* 29 *l.* 5. *l.* 15. *in fin.* S. & *l.* 11. §. 5. *ff. h. t.* 30 Marito reipublicæ cauſa occupato non currunt tempora ad accuſandam uxorem de adulterio conſtituta. 31 Vid. *l.* 29. *in fin.* J. *h. t.* πρὸς ἣν ἤδη πολλοὶ ἐκέχρηντο. Adulterii non tenetur, qui conjungitur ei, quæ jam ſe multis meretricio more proſtituit. *Synopſ. Baſil. h. t. cap.* 38. & 6. Harm. 2. §. 21. 32 *l.* 24. J. *h. t.* vid. *l.* 6. *ff. h. t.* adde quæ ſcripſi ad *l.* 3. *in fin. ff. de cap. min.* Cur ita? Matrimonium quod non eſt, violari non poteſt. adde *l.* 13. §. 1. *ff. h. t.* 33 Juſte repudiata mulier duci poteſt. 34 Vid. *l.* 23. *ſupr. h. t.* 35 Stupri cum ancilla damnatus non ſit infamis. *l.* 29. *in fin.* J. & *l.* 6. *ff. h. t. l.* 25. *ff. de injur.* 36 Opinionis gravatæ & infamiæ differentia. 37 Verberibus eum affici qui cum ancilla propria rem habeat, ex novo jure Orientis refert Harmenopulus 6. *tit.* 3. §. 2.

Si

Si de ſtatu accuſati dubitetur.

26. Iidem AA. & CC. Criſpino.

QUoniam Alexandrum qui in crimen vocatur, etiam præſcriptionem eſſe pollicitum eo nomine, quod accuſator uxorem poſt deprehenſum adulterium penes ſe habuiſſe videatur, & de ſtatu ſuo agere nunc velle perſpeximus: ita ordo [1] quæſtionis dirimendus videtur, ut in primis [2] quidem de ſtatu Alexandri quæratur: ita ut ſi liberum eum eſſe adhibita audientia deprehenderis, præſcriptionis ei objiciendæ facias [3] poteſtatem. Sin vero eundem eſſe ſervum [4] cognoveris, remotis præſcriptionis impedimentis, in adulterum crimen protinus debebis inquirere: ac ſi eum detectum in eo flagitio eſſe perſpexeris, pœnam decernere quam in adulterii crimen legum ſanctio ſtatuit. Dat. 5. Kalend. Septembr. AA. CONSS.

De nuptiis inter adulteros.

27. Iidem AA. & CC. Phœbo.

COmmiſſum antea adulterium cum eo cui ſe poſtea nuptiis [5] ſociavit, velamento [6] matrimonii non extinguitur. PP. 18. Kal. Januar. CC. CONSS.

De exceptione temporis, lenocinii, & ordinis.

28. Iidem AA. & CC. Concordio Proconſ. Numidiæ.

ITa nobis cordi pudor eſt, ut removeamus priſci juris ambages, & conſtituamus in adulterii quæſtione, abolitis de medio cæteris præſcriptionibus, præter quinquennii [7] temporis, & lenocinii [8] quod marito objicitur, exceptionem, illam [9] etiam quæ poſt ſolutum prius matrimonium ante denunciationem [10] nuptæ competit, fidem criminis noſci. Indignum eſt enim, ut ultionem pudoris [11] præſtigia [12] verſuti [13] juris excludant. PP. Kalend. Jun. TUSCO & ANULINO CONSS. 295.

De domina caupona vel famula.

29. Imp. CONSTANTINUS A. Africano.

QUæ [14] adulterium commiſit utrum domina cauponæ, an miniſtra fuerit, requiri debebit, & ita obſequio famulata ſervili [15], ut plerumque ipſa intemperantiæ vina præbuerit: ut ſi [16] domina tabernæ fuerit, non ſit a vinculis juris excepta: Si vero potantibus miniſterium [17] præbuerit, pro vilitate [18] ejus, quæ in reatum deducitur, accuſatione excluſa, liberi, qui accuſantur, abſcedant: cum ab his fœminis pudicitiæ ratio requiratur, quæ juris nexibus detinentur, & *matrisfamilias* [19] nomen obtinent. Hæ autem immunes a judiciaria ſeveritate, & ſtupri & adulterii præſtentur, quas vitæ vilitas [20] dignas legum obſervatione non credidit. Supraſcripta. Dat. 3. Non. Febr. *Heracliæ*, CONSTANTINO A. VII. & CONSTANTIO C. CONSS. 326.

De accuſatoribus. Pœna adulterii.

30. Idem A. ad Euagrium.

QUamvis [21] adulterii [22] crimen inter publica [23] referatur, quorum delatio in commune omnibus ſine aliqua legis interpretatione conceditur: tamen ne volentibus temere liceat fœdare connubia, proximis [24] neceſſariiſque perſonis ſolummodo placet deferri copiam accuſandi, hoc eſt patri, fratri, nec non patruo, & avunculo, quos verus dolor ad accuſationem impellit. Sed etiam his perſonis legem imponimus, ut crimen abolitione [25] (ſi voluerint) compeſcant. † In primis [26] maritum genialis tori [27] vindicem eſſe oportet: cui quidem & ex ſuſpicione [28] ream conjugem facere licet, vel eam, ſi tantum ſuſpicatur, penes ſe retinere non prohibetur: nec inſcriptionis [29] vinculo contineri, cum jure mariti accuſaret, veteres retro Principes annuerunt. † Extraneos [30] autem procul arceri ab accuſatione cenſemus: nam etſi omne genus accuſationis neceſſitas inſcriptionis adſtringat, nonnulli tamen proterve id faciunt, & falſis contumeliis matrimonia deformant. §. 1. Sacrilegos [31] autem nuptiarum gladio [32] puniri oportet. PP. *Nicomediæ*, 7. Kal. Maji, CONSTANTINO A. VII. & CONSTANTIO C. [IV.] CONSS. 326.

In AUTHENT. ut nulli jud. §. Si vero quando. col. 9. tit. 17. al. 9. Novell. 134. cap. 10.

SEd hodie [33] adultera verberata [34] in monaſterium mittatur: quam intra biennium viro recipere licet. Biennio tranſacto, vel viro, priuſquam reduceret ream, mortuo: adultera tonſa monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum vivit, permaneat, duabus partibus propriæ ſubſtantiæ liberis ſi habet applicandis: tertia monaſterio. Sed ſi liberos non habet, parentibus extantibus, hujuſmodi iniquitati non conſentientibus, tertia pars applicabitur: duæ monaſterio, quibus prædictis non extantibus, omnis ejus ſubſtantia monaſterio quæretur, pactis dotalium inſtrumentorum in omni caſu viro ſervandis.

In AUTHENT. ut lic. matr. & aviæ. §. his quoque. col. 8. tit. ult. Novell. 117. cap. 15.

SI quis ei, quem ſuſpectum habet de ſua uxore, ter in ſcriptis denunciaverit ſub præſentia trium teſtium fide dignorum, & poſt invenerit eum convenientem uxori ſuæ in domo ſua, vel uxoris, vel adulteri, vel in popinis, aut in ſuburbanis: ſine periculo eum perimat [35]. Si alibi inveniat, tribus teſtibus convocatis tradat eum judici: qui nulla alia ratione quæſita habet puniendi licentiam. Si tamen in ſacro oratorio colloqui inveniantur, poſt tres ut dictum eſt, denunciationes: liceat marito utraſque perſonas defenſori eccleſiæ tradere, aut aliis clericis, ut ad eorum periculum diviſim iſti ſerventur, donec judex cognoſcens hoc, mittat epiſcopo civitatis, quatenus ei iſti tradantur, ut debeant ſubire tormentum, ut nuncietur per eum ad præſidem provinciæ, qui ſecundum leges pœnam imponet legitimam.

De venere maſcula.

31. Impp. CONSTANTINUS & CONSTANS AA. ad populum.

CUm [36] vir nubit [37], in fœminam viris porrecturam, quid cupiatur, ubi ſexus [38] perdidit locum? ubi ſcelus eſt id, quod non proficit ſcire? ubi Venus mutatur [39] in alteram formam? ubi amor quæritur, nec videtur [40]: jubemus inſurgere leges, armari jura [41] gladio ultore, ut exquiſitis pœnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel qui futuri ſunt rei. PP. *Romæ*, 17. Kalend. Jan. CONSTANTINO VIII. & CONSTANTIO C. IV. CONSS.

De ſervis torquendis.

32. Impppp. GRAT. VAL. THEOD. & ARCAD. AAAA. Cynegio P. P.

IN [42] adulterii quæſtione ab omni [43] familia non ſolum mariti, ſed etiam uxoris, (quæ [44] tamen tunc temporis domi fuerit, quo adulterium dicatur admiſſum) quærendum eſt ſine defenſione cujuſquam. Dat. 3. Id. Decembr. *Conſtantinopoli*, ARCADIO A. I. & BAUTONE CONSS. 385.

De repetitione dotis, vel alterius debiti.

33. Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. Rufino P. P.

ADulterii [45] accuſatione propoſita, præſcriptiones civiles, quibus aut dos repeti fingitur, aut ex ratione aliqua debitum flagitatur, quæ occurrere, atque perſtrepere examini conſueverunt, juſſimus ſequeſtrari, nec earum [46] obice aliquid negotio tarditatis afferri: ſed accuſatione fundata, hoc eſt, cum conſtiterit quo jure, id eſt, maritine, an extranei, [quove] tempore accuſatio fuerit intromiſſa, diſcutiatur crimen, facti qualitas publicetur: cum & jurgia, quæ magnitudine ſuperantur [47], & civilis actio criminali jure poſtponatur, idem tamen, cum competere cœperit, habitura momenti, dummodo non obſit [huic] examini. Dat. 7. Id. Decembr. *Conſtantinop.* ARCADIO A. II. & RUFINO CONSS. 392.

De nuptiis inter accuſatos ſecutis.

34. Iidem AAA. Rufino P. P.

SI [48] qui adulterii fuerint accuſati, & obtentu proximitatis [49] intentata depulerint, per [50] commemorationem neceſſitudinis crimini

1 Vid. *l.* 1. S. *de ord. cognit. l.* 1. S. *de off. rect. provinc.* 2 Et ita quibuſdam in cauſis civilis cauſa criminali anteponitur., *ut hic*, & *l.* 8. J. *ad l. Fab. l.* 2. *C. Th. ad leg. Corn. Pap. de falſo.* 3 Imo non eſt ei facienda. *l.* 2. §. 7. *ff. h. t.* 4 Servi adulterii accuſari poſſunt. *l.* 5. *l.* 12. §. 3. *ff. de accuſ.* 5 Damnatis pœnam remitti, ſi ab aliqua muliere in matrimonium poſtulantur, hinc colligunt. Rebuff. 1. *c.* 9. *n.* 34. Pap. 24. *Arreſt.* 10. *n.* 14. dixi *l.* 31. *ff. de pœnis.* vid. Tiraq. *tract. de pœn.* 6 Dixi ad *Novell.* 134. *c.* 12. 7 De qua vid. *l.* 5. S. *h. t.* Adulterii accuſatorem repellit temporis exceptio, lenocinii & ordinis. 8 De lenocinio vid. *l.* 2. §. 4. & 5. *ff. h. t. l.* 39. *in fin. l.* 47. *ff. ſolut. matrim.* 9 Ordinis ſcil. quo primum accuſandus eſt is, cui adultera poſt matrimonium nupſit. 10 *l.* 14. S. *h. t.* 11 Id eſt, violatæ caſtitatis, quæ pudore retinetur. 12 Al. *præſtigiæ.* 13 Hac verſutia ſublata admittitur accuſatio, ſi lege non reprobetur accuſatoris perſona & afferantur probationes per teſtes extraneos & domeſticos, etiam cum quæſtione, ut *l.* 32. J. *h. t.* 14 Adulterium an & quando admittatur in Tabernæ propoſitam mulierem. *l.* 1. *C. Th. h. t.* 6. Harm. 2. §. 22. *Syn. Baſil. h. t. c.* 63. 15 *l.* 25. S. *h. t.* 16 Adulterium commiſſum cum domina cauponæ, puniri poteſt, ſi ipſa per ſe vinum in taberna præbere ſolita eſt. adde *l.* 47. *ff. de ritu nuptiarum.* 17 *d. l.* 25. 18 Vinum per ſe potantibus præbere, vile & ſervile eſt miniſterium: unde negatur hic, adulterium cum ejuſmodi muliere committi. Nam leges bonæ exiſtimationis mulierum pudicitiæ proſpexerunt, nulla vilium & commiſeratione dignarum ratione habita. *Syn. Baſil. h. t. c.* 63. 19 Vide *l.* 49. §. 4. *ff. de leg.* 3. 20 Stuprum jure civili non committi cum meretrice, hinc colligunt, vide Clar. 5. *ſent.* §. *fornicatio* 5. *verſ.* 1. 21 *l.* 2. *Cod. Theod. h. t.* 22 Adulterii crimen non omnibus ſine ullo diſcrimine intendere permiſſum eſt: ut ne volentibus temere liceat fœdare connubia, ſed ſolis proximis, maximeque neceſſariis perſonis, avo aut patri, fratri, patruo, avunculo: ſed inter omnes maxime viro. 6. Harm. 2. §. 4. 23 Etiam hodie publicæ accuſationes adulterii ſunt. vide Cujac. 20. *obſerv.* 22. 24 6. Harmen. 2. 25 *l.* 2. *in fin.* J. *de abolit.* 26 *l.* 2. §. 8. *l.* 14. §. 2. *ff. h. t.* deinde pater. *d.* §. 2. ſocer. *l.* 11. §. 3. *ff. h. t.* Quid ſponſus? vide *l.* 7. S. *h. t.* 27 Maritus tori genialis vindex eſſe debet: poteſt tamen mitius experiri cum adultero. vide Papon. 22. *Arreſt.* 9. *num.* 12. 28 *l.* 2. S. *h. t.* 29 Vide *Nov.* 117. *cap.* 15. 30 Extranei hodie non accuſant de adulterio. 31 Id eſt, adulteros, deeſt hæc ſententia in Cod. Theod. quam tamen veriſimile eſt deſumptam ex *l.* 4. *C. Theod. quor. appell. non recipiuntur.* 32 *l.* 9. S. *h. t. l.* 18. *ſupr. de tranſact.* §. 4. *Inſt. de publ. jud.* deportationis meminit *l.* 4. *infr. de quæſtion.* vid. *l.* 5. *ff. de quæſt.* vide Cujac. 6. *obſ.* 11. 19. *obſ.* 39. & 20. *obſ.* 19. Hotom. 21. *Illuſt.* hodie adultera aliter punitur. *Auth. prox. infr. h. t.* dixi ad *Novell.* 134. *c.* 10. 33 Adulteri pœna olim deportatio. *l.* 5. *ff. de quæſt.* Hodie, hoc eſt, novo jure civili, adulterium punitur hac conſtitutione. Noviſſimo jure & conſuetudinario, quibuſdam in locis fuſtigatione, & exilio arbitrario punitur adultera: adulter ultimo ſupplicio, aliis locis adulterium mulieri & maſculo capitale. adde *Novell.* 134. *c.* 10. Roman. *ſingul.* 31. Clarum *in ſentent.* §. *adulterium.* De variis adulterii pœnis, vide apud *auterem Synopſeos, h. t. c.* 67. Ferrand. 1. *Explicat.* 4. vide omnino Menoch. *de arbitr. judic. centur.* 5. *c.* 419. 34 Pœna adulteræ nova. 35 Dixi ad *Novell.* 117. *c.* 15. 36 *l.* 3. *C. Theod. h. t.* adde *Novell.* 77. & 141. Goth. Intellectum hujus legis vide apud Rævard. *var. lib.* 4. *cap.* 20. Alciat. *parerg. lib.* 10. *cap.* 11. Anſ. Damhoud. *prax. civ. c.* 98. Jul. Clar. §. *Sodomia. num.* 4. S. L. 37 Al. *nubit, in fœmina viros projectura, quid cupiat* &c. *d. l.* 3. *nubit in fœmina viros paritura, quid cupiat* &c. Hal. *nubit ut fœmina viris paritura: quid cupiatur* &c. Rævar. 4. *Var.* 20. Ita legi poteſt, *Cum vir nubit in fœmina viris porrectura quid cupiatur?* Vir nubere dicitur, quoties muliebria patitur: quoties contra naturam ſexus non agit, ſed patitur. *infr. h. t. ibid. Ubi ſexus perdidit locum*, hoc eſt, venerem in alteram formam mutare, J. *h. t. ibi, ubi Venus mutatur in alteram formam.* viri corpus muliebriter conſtitutum alieni ſexus damnare patientia, nihil diſcretum habere cum fœminis, ſuum ſexum turpiter perdere & alienum expetere, ſacroſanctum hoſpitium virilis animæ fœdare. vide *conſt. Valentin.* apud Ruffin. *tit.* 5. *collat. legum Moſaic.* Salvian. *lib.* 7. *de gubern. viri in ſemetipſos fœminas profitebantur.* Clemens 3. *Pædago.* ἄνδρες πεπόνθασιν καὶ γυναῖκες ἀνδρίζονται. Lamprid. *in Heliog. Nupſit*, inquit, & *coiit, ut* & *pronubum haberet.* Dion. *in Nerone*, συνεγίνοντο ἅμα τῷ Νέρωνι Πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνὴρ, Σπορος δὲ ὡς γυνή. Agebatur id genus infamiæ habitu (quod verbo *mutandi* aptiſſime hic oſtenditur) vultu & inceſſu fœmineis adſumptis, Salvian. *d. loco. Cum enim muliebrem habitum viri ſumerent* & *magis quam mulieres, gradum fingerent*, & poſt, *cum fœmineis tegminum illigamentis capita velarent.* Lamprid. *ibid. Vultum eodem, quo Venus pingitur, ſchemate figurabat: corpore toto expolitus.* Id nemo Martiale melius expreſſit *l.* 12. *Barbatus rigido nupſit Calliſtratus Apro, Hac qua lege viro nubere virgo ſolet. Præluxere faces, velarunt flamina vultus, Nec tua defuerant verba, Thalaſſe, tibi: Dos etiam dicta eſt, Nondum tibi Roma videtur Hoc ſatis, expectas, nunquid* & *ut pariat*; & hæc de maſculis. Fœminæ eodem quoque pene vitio aſſuetæ. Seneca *contr. Jactatur modo in puerilem, modo in muliebrem habitum compoſita. Lupanaria virorum eum in finem erant.* vide *prædictam conſtit.* apud Ruffin. *tit.* 5. *coll. leg. Moſ.* 38 Ubi nulla habetur ratio ſexus a Deo diſtincti, Paulus *ad Rom.* 1. *verſ.* 27. ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους &c. 39 Vide Paul. *ibi, v.* 26. μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν. 40 Nec invenitur. 41 Vide quæ dixi ad *Novell.* 77. *Novell.* 141. 42 *l.* 4. *C. Theod. eodem.* 43 *l.* 3. S. *h. t.* vid. *l.* 27. §. 6. *ff. h. t. l.* 8. §. 6. S. *de repud.* 44 Et ita mitigatur durities *legis* 12. §. 1. *ff. qui* & *a quib. manum.* 45 *l.* 7. *C. Theod. h. t.* 46 *l.* 27. *ff. rer. amot.* Quæſtione dotis petitæ ac ſimilium, adulterii quæſtio prorogari ſeu evitari non poteſt. 47 Superant, *d. l.* 7. 48 *l.* 8 *C. Th. h. t.* 49 Vide *l.* 19. *ſupr. de epiſc.* & *cleric.* Audita eſt Mævia negans adulterium cum Titio commiſſum, vel eo ſolo, quod Titius genere nimis propinquus ei eſſet. Si Mævia poſtmodum nubit Titio, præſumetur adulterium commiſiſſe, ut actu contrario ſubſecuto præſumatur aliquid in præteritum, quod alias erat incredibile. 6. *Martial.* 22. 50 Præſumitur nemo cum proxima conſanguinea adulteria committere velle, *ut hic.* Quid ſi mulieris marito mortuo, cum ea poſt nuptias contrahat? præſumitur adulterium tum admiſiſſe, cum accuſaretur.

CODEX.

fidem